

LĂNG BÀ - CẨM AN

Từ xưa, việc thờ Ngũ Hành Tiên Nương đã phổ biến trong cộng đồng cư dân Việt. Thờ Ngũ Hành là thờ năm vị Tiên Nương: Kim, Mộc, Thủy, Hoả, Thổ tượng trưng cho năm yếu tố cơ bản của vũ trụ. Ngũ Hành Tiên Nương là năm vị thần có vị trí quan trọng trong hệ thống các vị thần thuộc tín ngưỡng truyền thống gắn liền với tục thờ mẫu của người Việt. Mang tâm thức chung đó, ở mỗi làng, ấp cư dân đều xây dựng lăng, miếu để thờ Ngũ Hành nhằm cầu mong sự yên ổn để làm ăn, sinh sống. Lăng Bà hay còn gọi là lăng Ngũ Hành của cư dân làng Câu - Phước Trạch trước đây cũng được dựng lên với mục đích trên.

Tuy nhiên, bên cạnh việc thờ Ngũ Hành - những vị lương thần luôn phù hộ cho cuộc sống tốt đẹp của người dân thì lăng Bà còn là nơi kết hợp thờ Bà Chúa Ngọc (*dân gian hay gọi là Bà Lớn*).

Theo xà cò hiện còn trong di tích, lăng Bà được xây dựng vào năm 1842 (*Thiệu Trị nhị niên*) đã qua một số lần tu bổ và lần gần đây nhất vào năm 1994.

Mỗi năm một lệ, cứ vào ngày 18 tháng Giêng, dân làng tổ chức cúng cầu an tại lăng Bà nhằm cầu mong sự an bình, no ấm cho muôn nhà. Cùng lễ tế, các hoạt động vui chơi như đua ghe, kéo co... đồng thời cũng được tổ chức linh

đình với sự tham gia của đông đảo bà con trong xóm. Đây là một trong những hoạt động văn hoá mang tính gắn kết cộng đồng.

Lăng Bà trước khi đây thuộc thôn Phước Tân - xã Cẩm An cũ nhưng từ khi tách xã Cẩm An thành phường Cẩm An và phường Cửa Đại thì di tích này thuộc xóm Mỹ Trung khối Tân Mỹ - phường Cẩm An.

Lăng Bà tọa vị trên khu đất với chiều dài 20,46m, chiều rộng 8,56m, mặt tiền hướng nhìn ra con sông Đế Võng. Phía trước và sau di tích là đường đi, hai bên

tả hữu tiếp giáp khuôn viên di tích là nhà dân. Theo lời của các bậc cao niên sống tại đây thì diện tích của lăng Bà trước đây rất rộng, bên phải là một đường kiệt nhưng hiện tại có một ngôi nhà trong khuôn viên

di tích làm ảnh hưởng đến cảnh quan di tích.

Khuôn viên di tích không có cổng, tường rào bao che. Ấn tượng phía trước di tích là bình phong hình cuốn thư, mặt trước đắp nổi hình con nghê có trang trí mảnh sành bên ngoài, mặt trong không trang trí.

Từ bình phong cách một khoản sân 10,75m (*sân láng xi măng kẻ roan*) là chính lăng (*kích thước: 6,25m x 5,67m*) cùng với hậu tẩm (*kích thước: 3,13m x 2,46m*) tạo thành mặt bằng hình chữ đình. Nền láng xi măng. Tường xây gạch vữa xi măng.

Mái lợp ngói mũi tên 22v/m², bờ nóc trang trí quả cầu lửa ở giữa, hai bên trang trí đao lá. Các bờ hồi đắp thẳng, trang trí ở các đầu hồi là hình con lân và cuốn lá.

Bốn trụ hiên hình vuông có vẽ bốn câu đối chữ quốc ngữ (*hiện chữ đã mờ*). Tiếp đến bên trong là nơi thờ tự.

Mặt tiền di tích không có cửa, mặt trong hai trụ chính ở giữa có cặp câu đối Hán tự khắc trên đá:

美地風光呈景色

Mỹ địa phong quang trình cảnh sắc

中天...

Trung thiên ...

Gian chính điện thờ tiền hiền và hậu hiền. Bên trái là bàn thờ tiền hiền, thờ hậu hiền bên phải, bên trên mỗi bàn hương án có vẽ hình đầu rồng, xung quanh kẻ viền, các quần bàn cũng được vẽ trang trí nhưng hiện đã bị mờ. Hai bên là cặp câu đối Hán tự được viết trên nền vàng, chữ màu đỏ, xung quanh kẻ viền đỏ:

福地舊江山德盛功竑垂萬象

Phước địa cựu giang sơn đức thịnh công hoằng thủy vạn tượng

澤培新廟宇精靈人傑永千秋

Trạch bồi tân miếu vũ tinh linh nhân kiệt vĩnh thiên thu

Ở giữa có bức hoành Hán tự xây bằng xi măng: “*Tư khôn sinh*” (資坤生), xung quanh trang trí hoa lá. Ở dưới ghi năm tu bổ (1994).

Ngăn cách giữa không gian thờ tự bên ngoài với hậu tẩm là hệ cửa bản bốn cánh. Chính giữa là bàn thờ Thần “神”, xung quanh vẽ trang trí nhiều màu sắc, quần bàn vẽ hình con phụng. Hai bên là bàn thờ “右班列位” (*Hữu ban liệt vị*), “左班列位” (*Tả ban liệt vị*), quần bàn vẽ trang trí bình hoa. Bàn thờ Thần và bàn thờ tả ban liệt vị, hữu ban liệt vị được xây thành hình rẽ quạt.

Đối với di tích này, xà cò không gắn trên đòn dông mà được khắc chữ trực tiếp trên đòn dông trên nền màu vàng chữ màu đỏ, xung quanh kẻ viền đỏ, với nội dung:

紹治二年六月穀旦造本社
縵族全述美重修

Thiệu Trị nhị niên lục nguyệt cốc đán tạo bản xã man tộc đồng thuật mỹ trùng tu

Trong quần thể kiến trúc tín ngưỡng Đô thị cổ Hội An, thờ Ngũ Hành là một trong những hình thức thờ tự tương đối phổ biến, hầu như ở làng xã nào cũng lập lăng thờ Ngũ Hành. Điều khác biệt của lăng Bà - khối Tân Mỹ - Cẩm An là bên cạnh thờ Ngũ Hành Tiên Nương còn là nơi kết hợp thờ Bà Chúa Ngọc (*Thổ Ngọc*). Vì vậy, di tích góp phần làm phong phú và đa dạng loại hình kiến trúc tôn giáo - tín ngưỡng ở Hội An nói riêng.■